

NOWE KSIĄŻKI

Wiesław Lizak, *Afrykańskie instytucje bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, ss. 526.

Jest to pierwsza polska monografia ukazująca w sposób kompleksowy problematykę instytucji bezpieczeństwa na kontynencie afrykańskim, zarówno w jego części Subsaharyjskiej, jak i na Północy. Autor podejmuje w niej problem kluczowy z punktu widzenia ludzkiej egzystencji. Choć bowiem pojęcie bezpieczeństwa bywa różnie rozumiane, a w omawianej pracy odnosi się do państw, to oczywiście jest że w rzeczy samej dotyczy kwestii braku lub – raczej – istnienia zagrożenia dla bytu fizycznego i ekonomicznego zwykłych Afrykanów. Bycie bezpiecznym w podstawowym znaczeniu oznacza bowiem po prostu bycie wolnym od zagrożeń czy też niebezpieczeństw. Ponieważ zaś jednostki nie są zwykle samowystarczalne, państwa w których żyją odgrywają fundamentalną rolę w kwestii gwarantowania im bezpieczeństwa w różnych wymiarach, w tym zwłaszcza fizycznego, a często i ekonomicznego. Państwa słabe w wymiarze efektywności instytucji wewnętrznych, a takimi jest z pewnością przeważająca większość państw afrykańskich, nie są zwykle w stanie wywiązać się z tej roli. Dlatego tak ważne znaczenie ma instytucjonalizacja ich bezpieczeństwa w wymiarze międzynarodowym.

Ta monumentalna – zarówno pod względem treści, jak i objętości – monografia, dowodzi przeprowadzenia przez Autora wieloletnich, szczegółowych badań. Poruszane w niej rozmaite aspekty bezpieczeństwa regionalnego w Afryce zostały omówione w sposób bardzo staranny i konsekwentny. Zasadniczą część pracy tworzą: wstęp, osiem obszernych rozdziałów i zakończenie.

We wstępie Autor nie tylko wprowadza Czytelników do tematyki książki (wskazując główne problemy badawcze), formułuje hipotezę i opisuje metodykę badań, ale również dokonuje wstępnego przedstawienia afrykańskich organizacji bezpieczeństwa oraz wymienia głównych polskich i zagranicznych badaczy zajmujących się tymi aspektami stosunków międzynarodowych, politologii i prawa międzynarodowego, które wiążą się z bezpieczeństwem w Afryce.

Rozdział pierwszy ma charakter systematycznego omówienia kluczowych wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa w Afryce. Autor poświęca w nim dużo miejsca zwłaszcza takim klasycznym, wewnętrznym i międzynarodowym problemom państw afrykańskich, jak granice, wieloetniczność, niedorozwój gospodarczy oraz niska efektywność działania instytucji publicznych.

W rozdziale drugim, dotyczącym genezy afrykańskiego regionalizmu, wyjaśnione zostały m.in. tak istotne kwestie, jak idea afrykańskiej jedności, formowanie się międzynarodowej współpracy w Afryce oraz powstanie Organizacji Jedności Afrykańskiej (OJA, późniejszej Unii Afrykańskiej, UA). Rozdział trzeci ma wymiar historyczny, gdyż dotyczy problemów bezpieczeństwa w Afryce w okresie tzw. zimnej wojny. Analiza tych problemów została dokonana z perspektywy funkcjonowania OJA jako organizacji bezpieczeństwa regionalnego. W rozdziale tym Autor poświęcił dużo miejsca zwłaszcza zagadnieniom dekolonizacji w Afryce, działaniom mediacyjnym i pokojowym podejmowanym przez OJA oraz formalnemu kształtowaniu się regionalnego mechanizmu ochrony praw człowieka. W rozdziale czwartym zostały omówione problemy aktywności OJA po zakończeniu zimnej wojny, w tym zwłaszcza poszukiwania rozwiązań odpowiadających wyzwaniom związanym z wybuchem nowych konfliktów zbrojnych na kontynencie afrykańskim, które – choć często miały pierwotnie charakter wewnętrzny – zwykle zagrażały bezpieczeństwu regionalnemu. Część rozdziału odnosi się do problematyki tworzenia afrykańskich sił pokojowych.

Rozdział piąty jest poświęcony zagadnieniu przerodzenia się OJA w Unię Afrykańską, formalnoprawnej strukturze funkcjonowania tej instytucji i jej celom, funkcjom licznych organów UA oraz redefinicji mechanizmów współpracy. W rozdziale szóstym Autor szczegółowo analizuje działalność UA w zakresie dążenia do zapewniania pokoju i bezpieczeństwa w Afryce, w tym przedstawia studia przypadków misji pokojowych UA w Burundi, Sudanie i Somalii. Część rozdziału dotyczy promowania w Afryce demokracji, rządów prawa, dobrego rządzenia oraz praw człowieka. Autor omawia również zagadnienie inicjatywy Nowego Partnerstwa na rzecz Rozwoju Afryki (NEPAD).

W rozdziale siódmym przedstawione zostały różne afrykańskie organizacje subregionalne. Autor szczególnie dużo miejsca poświęcił Wspólnocie Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS) i Południowoafrykańskiej Wspólnocie Rozwoju (SADC), wyjaśniając zwłaszcza ich wewnętrzne mechanizmy współpracy. Istotna część rozdziału odnosi się do działalności takich afrykańskich organizacji subregionalnych, jak Unia Arabskiego Maghrebu (AMU), Wspólnota Państw Sahelu i Sahary (CEN-SAD), Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Środkowej (CEEAC/ECCAS), Międzyrządowa Władza do spraw Rozwoju (IGAD), Wspólnota Wschodnioafrykańska (EAC), oraz Wspólny Rynek Afryki Wschodniej i Południowej (COMESA).

Rozdział ósmy dotyczy problematyki zmienności i ewolucji afrykańskiego systemu bezpieczeństwa. Autor szeroko omawia w nim m.in. zagadnienie czynników wpływających na zmiany w myśleniu i działaniu afrykańskich decydentów w wymiarze bezpieczeństwa regionalnego. Podejmuje również próbę oceny efektywności dotychczasowych działań regionalnych afrykańskich instytucji bezpieczeństwa. W zakończeniu wskazuje także na główne etapy kształtowania się regionalnych mechanizmów współpracy na rzecz pokoju i bezpieczeństwa w Afryce, umiarkowanie krytycznie ocenia jej główne doświadczenia i osiągnięcia, a także formułuje wnioski dotyczące przyszłości.

Istotną zaletą monografii jest fakt, że Autor sytuje zagadnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego państw afrykańskich, oraz konkretnej w tej materii aktywności, w szerszym kontekście kulturowym, społecznym i gospodarczym. Innym, ważnym walorem monografii jest rozległe potraktowanie w różnych jej częściach również takich problemów, jak tzw. państwa upadłe/upadające i implozja państwa, zamachy stanu, wątpliwa legitymacja afrykańskich reżimów politycznych, oraz złożoność procesów demokratyzacyjnych i rozwoju cywilizacyjnego. Analiza zawsze prowadzona jest w sposób bezstronny i wyważony, cechujący dojrzałego badacza.

Last but not least, pracę cechują: świetny warsztat przypisów oraz imponująca bibliografia, na którą składają się wykorzystane w badaniach dokumenty, monografie, artykuły naukowe, artykuły prasowe, wydawnictwa encyklopedyczne i źródła internetowe. Pomocnymi uzupełnieniami zasadniczych części książki są: wykaz skrótów, indeks osobowy i, przede wszystkim, umieszczone na jej końcu mapy: jedna ukazująca podział Afryki na subregiony w ramach OJA i osiem prezentujących państwa członkowskie głównych afrykańskich organizacji regionalnych.

Książka z pewnością będzie pomocna dla szerokiego kręgu badaczy, w tym zwłaszcza politologów, historyków i prawników, ale i dla studentów szczególnie takich kierunków lub specjalności jak stosunki międzynarodowe, nauki o bezpieczeństwie, nauki o obronności, politologia, historia, nauki prawne (prawo międzynarodowe), afrykanistyka i studia nad rozwojem, oraz dla wszystkich osób zainteresowanych problemami bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego państw afrykańskich.

Krzysztof Trzeciński